

Faktori održavanja bolesti zavisnosti– vidimo a ne reagujemo

Prof.dr Ivan Dimitrijević, Klinika za
psihijatriju, Klinički centar Srbije

- ▶ Bolesti zavisnosti često se ne prepoznaju na vreme i dugo održavaju i pored evidentnih posledica. Jasni upozoravajući simptomi zloupotrebe ili zavisnosti obično se godinama minimiziraju.

Faktori održavanja bolesti zavisnosti

- ▶ Pod faktorima održavanja bolesti zavisnosti podrazumevaju se stavovi i postupci zavisnika, njegovog porodičnog i socijalnog okruženja kao i društva u celini kojima se negiraju, minimiziraju, opravdavaju ili tolerišu upotreba i zloupotreba supstanci kao i nastale posledice.
- ▶ Pored bioloških (naslednih) faktora, kao i prisustva supstance, faktori održavanja značajno doprinose da se bolesti zavisnosti šire.

- ▶ Faktori održanja iako poznati, nisu dovoljno proučeni i na njih se nedovoljno deluje.
- ▶ Održavanje bolesti zavisnosti možemo da posmatramo sa aspekta individue (zavisnika), sistema (porodica, radna sredina, škola itd) i društva u celini

▶ **Individua (zavisnik) kao faktor održavanja bolesti zavisnosti.**

U svim fazama razvoja bolesti zavisnosti osoba koja koristi supstance najčešće ima nekritičan odnos prema njihovoj upotrebi. Pri prvom kontaktu sa supstancom, mali broj osoba razmišlja o predvidljivoj progresiji zavisnosti: **eksperiment, povremena zloupotreba, redovna upotreba, zavisnost**. Kada posledice postanu evidentne, dolazi do aktiviranja tipičnih **mehanizama odbrane** (minimiziranje, racionalizacija, projekcija) i manipulacija koje zavisnik koristi da opravda, obezbedi i produži upotrebu supstance. Menjaju se i karakterne osobine zavisnika. Karakteristike ličnosti zavisnika (agresivnost i grubost, nespремnost za saradnju itd) mogu nekada biti nepremostiva prepreka za tretman, pa se zavisnost beskonačno održava .

- ▶ **Porodični sistem kao faktor održavanja bolesti zavisnosti.**

Porodično negiranje, minimiziranje, tolerisanje ili opravdavanje zloupotrebe supstance i pratećeg ponašanja redovna su pojava u ranim fazama bolesti zavisnosti. Tome doprinose i opšte prihvaćen stav i slika o bolesti zavisnosti tj. zavisniku kao osobi koja je upadljivo poremećena, kao i stepen problema u vezi sa upotrebom supstance koji porodica može da toleriše. Porodična tolerancija zavisnosti je u stvari projekcija opšte društvene tolerancije na svoj subsistem – porodicu. Stavovi društva su istovremeno i stavovi porodice.

- ▶ U kasnijim fazama, kada su posledice evidentne a porodica trpi, objašnjenje daljeg održavanja bolesti treba tražiti u drugim razlozima. Kulturološka obeležja sredine i ovde imaju važnu ulogu. Mnoge porodice još uvek zavisnost svoga člana doživljavaju kao sramotu i neuspeh, a lečenje kao negativno obeležje. To proizlazi iz shvatanja da zavisnost nije bolest već mana i porok, nešto nedolično i amoralno. Sa te tačke gledišta, zavisnika ne treba lečiti već kritikovati. U ovoj fazi izgubi se mnogo vremena, a do lečenja ne dolazi

- ▶ Porodica iscrpljuje svoje mogućnosti, pojedini članovi gube volju da pomognu zavisniku, reorganizuju se bez njega, ostavljaju ga ili odlaze. Mnogi članovi porodice i sami oboljevaju, počinju da piju ili uzimaju drogu. Porodični sistem se iscrpljuje, raspada i postaje nemoćan da pomogne zavisniku koji sve više propada. Ovo je, nažalost, put mnogih porodica. Jedinstveno sagledavanje zavisnosti kao bolesti i zajedničke aktivnosti cele porodice neophodni su u skraćivanju puta od prvih simptoma do lečenja. Specifične preventivno-edukativne aktivnosti usmerene na porodicu tome bi značajno doprinele .

▶ **Širi društveni sistem kao faktor održavanja bolesti zavisnosti.**

Tolerisanje prekomernog pijenja i drugih bolesti zavisnosti, kao i neodgovarajuće mere prevencije ili lečenja, predstavljaju trajnu podlogu za razvoj i širenje bolesti zavisnosti. Kulturološka obeležja sredine i vekovni tradicionalni stavovi i zablude o alkoholizmu takođe tome doprinose. Načelno, celokupno društvo je protiv bolesti zavisnosti, ali konkretno nema adekvatnih i trajnih preventivno edukativnih aktivnosti, trajne podrške i brige za unapređenje i širenje svih onih aktivnosti koje bi dugoročno mogle da utiču na smanjenje prevalencije i incidencije bolesti zavisnosti. Prepuštanje brige o zavisnosti pojedinim usko stručnim društvenim sektorima smanjuje aktivnost, odgovornost i mogućnost drugih društvenih struktura da doprinesu sprečavanju daljeg širenja bolesti zavisnosti .

- ▶ **Promena odnosa celokupnog društva prema bolestima zavisnosti i merama za njihovo sprečavanje povratno bi uticala na ostale subsisteme označene kao faktori održavanja bolesti zavisnosti (individua, porodica, radna sredina i dr) u cilju prekidanja lanca beskonačnog održavanja. Sa praktičnog aspekta, korisnije je poboljšati edukaciju tj. nivo znanja o bolestima zavisnosti kod svih kategorija stanovništva, nego osposobljavati stručnjake da „traže“ zavisnike u opštoj populaciji.**

Naši učenici, studenti, roditelji, nastavnici kao i neki stručnjaci nemaju zadovoljavajući nivo znanja o bolestima zavisnosti, njihovoj prevenciji, lečenju i rehabilitaciji. Podizanje nivoa znanja prvi je i trajan zadatak u nizu aktivnosti koje će dovesti kako do smanjenja bolesti zavisnosti u opštoj populaciji, tako i do ublažavanja njegovih posledica .

Hvala na pažnji

